

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра загальної та соціальної психології
СИЛАБУС

навчальної дисципліни «Порівняльна психологія з основами антропології»

Кількість кредитів ЄКТС	3 кредити ЄКТС
Період викладання	1 семестр
Рівень вищої освіти	Перший
Спеціальність	053 «Психологія»
Освітня програма	Психологія
Викладачі	Мазай Лада Юріївна, доктор філософії з психології, старший викладач.
Профайл викладача(-ів) курсу	https://scholar.google.com/citations?user=RI_C384AAAAJ&hl=uk (Google Scholar) https://orcid.org/0000-0002-9532-5996 (ORCID)
Доступ до матеріалів курсу	https://teams.microsoft.com/l/team/19%3AUeCz8XYmOo68QVzM7G7Eqfy9_JRKidUP2pnUZbKLBQ1%40thread.tacv2/conversations?groupId=2d7175a1-3f0c-49a5-893e-51ee065f1a2c&tenantId=1d80d581-8e6a-4af6-9222-9610b1bea4e1
Контактна інформація	l.mazay@donnu.edu.ua

Анотація

Порівняльна психологія є галуззю психології, яка вивчає спільне і відмінне у психіці людей і тварин, порівнює особливості функціонування психічних процесів між ними та розвиток самої психіки в онтогенезі і філогенезі. Антропологія як наука охоплює дослідження еволюційного розвитку людини та її біологічних попередників, а також проблеми популяційного та індивідуального різноманіття сучасних людей. Навчальна дисципліна «Порівняльна психологія з основами антропології» охоплює основні розділи обох галузей знань та розкриває як їхні теоретичні, так і прикладні аспекти. Зокрема порівняння розвитку психіки проводиться не тільки на рівні різних видів тварин і людини, а й на різних стадіях еволюційного розвитку виду *Homo Sapiens* та соціогенезу (розвитку людського соціуму).

Дидактичними **цілями** курсу є:

- порівняти поведінку тварин із психологічними процесами людини та визначити основні відмінності;
- розширити уявлення про розвиток психіки та провести порівняльний аналіз між цим процесом у тварин та людей;
- зрозуміти роль рефлексивної діяльності та інстинктів у визначенні специфіки поведінки тварин та людей;

- знайти зв'язок між пізнанням тварин та когнітивною психологією людини;
- пояснити еволюцію культури в людських суспільствах та описати, як на психологічні процеси впливає культурне середовище.

Вивчення дисципліни «Порівняльна психологія з основами антропології» передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти таких компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема в контексті заходів раннього втручання).

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову, в т.ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема, внаслідок війни).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

Програмні результати навчання (ПР):

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно- комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації заходів раннього втручання).

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

Організація та оцінювання навчання визначена «Порядком оцінювання знань здобувачів вищої освіти у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса» та «Положенням про організацію освітньої діяльності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса». Формами поточного і підсумкового контролю знань є виконання тестів, вирішення

проблемних завдань, усне та письмове опитування. Ці види навчальної активності покликані сформувати у здобувачів розуміння основних відмінностей у психічному відображенні між людьми та тваринами, визначити особливості розвитку психіки у філогенезі та онтогенезі різних видів у порівнянні з людиною, зокрема простежити кількісні та якісні зміни на різних етапах антропогенезу і соціогенезу.

Екзамен та залік не є обов'язковими формами підсумкового контролю через можливість здобувачів отримати 100 балів протягом семестру сумарно за усі види навчальної діяльності.

За поточну роботу в семестрі з дисципліни «Порівняльна психологія з основами антропології» здобувач може отримати 70 балів і ще 30 балів за творчу роботу, яку захищає замість заліку і в сумі загальна максимально можлива кількість балів складає 100.

Організація навчання за дисципліною відбувається у таких форматах:

- 1) аудиторні заняття (лекції, практичні заняття);
- 2) самостійна робота здобувача під керівництвом викладача за допомогою платформи MS Teams.

Аудиторні заняття реалізуються згідно **календарного плану викладання дисципліни, конкретні дати відповідають розкладу занять і графіку навчального процесу:**

Календарний план викладання дисципліни ПОРІВНЯЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ З ОСНОВАМИ АНТРОПОЛОГІЇ

Тиждень/ дата / години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години (зразок виконання і вимоги розміщено у каналі дисципліни на платформі MS Teams)	Термін виконання (дата і час)	Мах кількість балів
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Основні питання порівняльної психології та антропології (макс. 46 балів)					
1-ий тиждень (2 год)	Тема 1. Вступ до порівняльної психології.	Лекція 1.	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i>	Протягом 1 та 2 тижня	9 балів (6 балів практичне заняття, 3 бали самостійна робота)
2-ий тиждень (4 год)	Тема 2. Основи антропології.	Лекція 2. Практичне заняття 1.	Групова дискусія «Чи є у тварин свідомість?»		
3-ій тиждень (2 год)	Тема 3. Еволюційна теорія в психології, проблеми антропогенезу.	Лекція 3.	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i> Групова дискусія,	Протягом 3 та 4 тижнів	9 балів

4-ий тиждень (4год)	Тема 4. Розвиток психіки в онтогенезі. Поведінка тварин.	Лекція 4. Практичне заняття 2	обговорення.		
5-ий тиждень (2 год)	Тема 5. Розумова діяльність тварин та зачатки інтелектуальної поведінки.	Лекція 5. Практичне заняття 3	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i>	Протягом 5 та 6 тижнів	9 балів
6-ий тиждень (4 год)	Тема 6. Поведінка приматів та їхні соціальні структури.	Лекція 6	Перегляд документального фільму «Шимпанзе» режисерів Марка Лінфілда та Аластера Фотергілла (2012 рік, США).		
7-8-ий тижні (6 год)	Тема 7. Комунікація тварин та соціальна поведінка.	Лекція 7-8. Практичне заняття 4	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i> <i>Обговорення документального фільму.</i> Отримання індивідуально-дослідного завдання.	До кінця 7-го тижня	9 балів
			Модульний контроль	До кінця 8-го тижня	10 балів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Прикладні аспекти порівняльної психології та антропології (макс. 24 бали)					
9-ий тиждень (2 год)	Тема 8. Агресія та кооперація. Статевий відбір і репродуктивні стратегії.	Лекція 9.	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i>	Протягом 9 та 10 тижнів	6 балів
10-ий тиждень (4 год)	Тема 9. Порівняльна нейропсихологія.	Лекція 10, практичне заняття 5.			
11-12-ий тижні (6 год)	Тема 10. Культурна еволюція та психологічна адаптація. Питання расової різноманітності та сучасні проблеми людства.	Лекція 11-12, практичне заняття 6.	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i>	Протягом 11 та 12 тижнів	9 балів
13-ий тиждень (2 год)	Тема 11. Взаємодія людини і тварини.	Лекція 13.	Обговорення теоретичних питань. <i>Виконання завдань для самостійної роботи.</i> Перегляд українського документального фільму «Ми, наші улюбленці та війна» (2024 р) з подальшим його обговоренням.	Протягом 13 та 14 тижнів	9 балів
14-ий тиждень (4 год)	Тема 12. Перспективи розвитку порівняльної психології та антропології.	Лекція 14, практичне заняття 7.			
Максимальна кількість балів за поточний контроль					70
Захист індивідуально-творчого завдання					30

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна «Порівняльна психологія з основами антропології» формою підсумкового контролю передбачає залік у вигляді захисту індивідуально-творчого завдання (далі ІТЗ). Протягом семестру здобувач вищої освіти має можливість отримати 100 балів за роботу на практичних заняттях, виконання завдань для самостійної роботи, модульний контроль (разом 70 балів) (таблиця 1), а також захист ІТЗ (30 балів), що складається з двох частин – доповіді (15 балів) та презентації до неї (15 балів). Критерії оцінювання ІТЗ представлені у таблицях 2 і 3. Загальна оцінка визначається як сума балів за усі виконанні види робіт. Схема оцінювання навчальних досягнень представлена у таблиці 4.

1. Оцінювання видів робіт поточного контролю знань.

Таблиця 1.

Критерії оцінювання видів робіт поточного контролю знань здобувачів

Види робіт, що демонструють здобуті здобувачем вищої освіти результати навчання	Критерії оцінювання
Практичні заняття	Максимальний бал – 6 балів. Ієрархія отримання балів передбачає чотири рівні: Високий (5-6 балів): студент повністю розкриває тему, бере активну участь в обговоренні теоретичних питань, доповнює відповіді одногрупників, висловлює власну думку щодо тих чи тих особливостей функціонування психіки у тварин та людей, робить висновки, використовує правильну термінологію. Середній (3-4 бали): студент частково розкриває тему, бере активну участь в обговоренні теоретичних питань, доповнює відповіді одногрупників, використовує правильну термінологію. Достатній (2 бали): студент дає відповідь на одне теоретичне питання, не розкриває повністю тему практичного заняття, робить спорадичні короткі доповнення до відповідей одногрупників, вдається до помилок у вживанні термінології. Низький (від 0 до 1 балу): студент не відповідає на практичному занятті, не бере активної участі в обговоренні теоретичних питань, робить помилки у використанні термінології.
Самостійна робота, творчі завдання	Максимальний бал – 3 бали. Ієрархія отримання балів передбачає чотири рівні: Високий (3 бали): студент виконав завдання для самостійної роботи з урахуванням усіх вимог в його умові, демонструє високий рівень аналізу проявів психічних процесів у тварин, порівнює їх з такими у людей, підкріплює свої висновками надійними науковими джерелами,

	документальними фільмами, відомими експериментами, відео-прикладми поведінки тварин, при цьому зазначає усі використані ним джерела, а також ділиться власними спостереженнями. Презентує свою роботу на практичному занятті. Середній (2 бали): студент при виконанні завдання для самостійної роботи частково дотримується його умов, надає 1-2 приклади поведінки тварин чи проявів у них психічних процесів, проводить паралелі з особливостями функціонування психіки у людини, зазначає використані джерела, проте не робить власних висновків. Презентує свою роботу на практичному занятті або ж одразу після нього надсилає виконане завдання у канал дисципліни в Teams. Достатній (1 бал): студент при виконанні завдання для самостійної роботи не дотримується його умов, не аналізує поведінку тварин, а тільки дає її опис, не проводить паралелі з поведінкою та проявами психічних процесів у людей, використовує 1 відео-приклад, а джерела, якими він користується не містять надійної та перевіреної наукової інформації (наприклад, Wikipedia). Не презентує свою роботу на практичному занятті, натомість із значним запізненням надсилає її в канал дисципліни у Teams. Низький (0 балів): студент не виконав завдання для самостійної роботи або ж із значним запізненням надсилає згенерований чатом GPT текст в канал дисципліни у Teams.
Модульний контроль	Максимальна кількість балів – 10 балів 0,5 балів за кожен правильну відповідь (20 тестових завдань x 0,5 балів = 10 балів)

2. Підсумковий контроль - 0 - 30 балів.

Виконання ІТЗ та його захист, яке має 2 складові, у вигляді доповіді (від 0 балів до 15 балів) та презентації (від 0 до 15 балів).

Здобувач вищої освіти, який набрав протягом семестру суму балів більшу за 60, має можливість:

- не складати залік/захищати ІТЗ і отримати набрану кількість балів як підсумкову оцінку;
- захищати ІТЗ з метою підвищення свого рейтингу з навчальної дисципліни;
- здобувач у випадку, якщо він виконав ІТЗ, але не задоволений підсумковою кількістю балів, має право складати усний залік, але бали за виконання ІТЗ у цьому випадку анулюються і здобувач виходить на залік із кількістю балів поточного контролю.

2.1. Оцінювання складових індивідуального творчого завдання.

2.1.1. Доповідь.

Таблиця 2.

Критерії оцінювання доповіді

Критерії оцінювання	0-9 балів	10-14 балів	15 балів
Розуміння завдання	Використані матеріали мають частковий стосунок до теми; доповідач не аналізує і не оцінює інформацію, яку презентує.	Використані матеріали частково мають стосунок до теми доповіді, проте здобувач робить спроби проаналізувати його та дати свої оцінки.	Використані матеріали повністю відповідають темі доповіді; доповідач аргументовано з достатнім ступенем узагальнення оцінює та аналізує інформацію.
Логіка викладення матеріалу	Логіка подання матеріалу порушена, структурованість прослідковується частково.	Логіку викладення матеріалу можливо легко простежити, наявна чітка структурованість.	Виклад матеріалу є логічним, у ньому можна легко простежити причинно-наслідкові зв'язки. Структура доповіді містить основні елементи, притаманні в цілому таким видам робіт, а саме: обґрунтовано актуальність проблематики, сформульована мета, здійснено аналіз літератури, викладено основний матеріал, зроблені висновки.
Авторська оригінальність	Робота містить 70% запозиченого матеріалу без належного оформлення цитувань та покликань на використані джерела.	10-15% викладеного матеріалу є авторськими пропозиціями.	Робота є унікальною, містить 65-70% оригінальних ідей та пропозицій.
Культура мовлення, манера триматись перед аудиторією	Доповідач перед аудиторією розгублений, демонструє бідність мовлення, порушує регламент, йому не вдається втримати увагу аудиторії.	Доповідач допускає не грубі мовленнєві помилки під час виступу, незначно порушує регламент, частково утримує увагу аудиторії.	Доповідач впевнено тримається перед аудиторією, володіє культурою мовлення, дотримується регламенту, утримує увагу слухачів.
Відповіді на питання	Доповідач не може відповісти на поставлені питання від викладача та аудиторії.	Доповідач не на всі питання може дати переконливі та аргументовані	Доповідач переконливо, повно і аргументовано відповідає на усі

		відповіді.	поставлені питання.

2.1.2. Презентація.

Таблиця 3.

Критерії оцінювання презентації

Критерії оцінювання	0-9 балів	10-14 балів	15 балів
Відповідність матеріалу тематиці та змісту доповіді	Містить близький за тематикою доповіді матеріал але не несе важливої інформативної функції.	Загалом відповідає тематиці ІТЗ і є досить інформативним.	Точно відповідає тематиці ІТЗ, містить важливу інформацію.
Структурованість інформації	Структура подання інформації складна для розуміння.	Можливо простежити певну структуру у поданні інформації.	Має чітку та логічну структуру.
Використання графіків, таблиць, діаграм	Графіки, таблиці та діаграми у презентації відсутні.	Графіки, таблиці і діаграми представлені у роботі, проте суттєво не доповнюють змісту.	Графіки, таблиці, діаграми відповідають змісту та розкривають його сутність.
Наявність покликань на використані інформаційні джерела	Немає покликань на використані джерела.	Інформаційні джерела не повністю представлені або не усі правильно оформлені.	Оформлення покликань на інформаційні джерела є правильні.
Читабельність тексту, наочність	Естетичний вигляд презентації незадовільний (відсутня чітка структура розміщення інформації, недоречна графіка оформлення).	Естетичний вигляд дещо псує недостатньо чітка структура розміщення інформації, не зовсім є доречною графіка оформлення	Розмір тексту легко сприймати, представлення інформації на слайдах є чітким.
Відповідність дизайну змісту роботи, єдність стилю в оформленні різних частин презентації	Дизайн зовсім не відповідає тематиці ІТЗ, а інколи іде всупереч загальному змісту.	Дизайн не суперечить загальному змісту ІТЗ	Гармонійне поєднання дизайну презентації з темою та ідеєю ІТЗ.

Таблиця 4.

Схема оцінювання результатів навчальних досягнень

За 100-бальною шкалою	За шкалою ECTS	За національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
0-59	FX	незадовільно	не зараховано
Є незараховані практичні роботи/ самостійна робота, або поточний контроль у семестрі оцінений менше 20 балів			Не допущено

Приклади завдань для самостійної роботи

1. Знайдіть на просторах інтернету відео, у яких тварини демонструють вирішення якоїсь проблеми чи виконання якихось завдань або тестів з дослідження пам'яті. Це також можуть бути відео імітаційних експериментів. Проаналізуйте цю поведінку тварин та порівняйте їхні способи розв'язання проблем із способами, які притаманні людям.

2. Оберіть будь-який вид поведінки тварин та людей (наприклад, шлюбні ритуали / ритуали спарювання, виховання потомства/дітей, поховальні обряди) та проаналізуйте їх з позиції теорій та принципів еволюції.

Приклад індивідуально-дослідних завдань**1. Порівняння основних форм поведінки двох видів тварин.**

Формат: спостереження.

Деталі виконання: виберіть два різних види тварин (наприклад, собак і котів). Спостерігайте та документуйте базові особливості поведінки, такі як годування, догляд та соціальні взаємодії в природному середовищі (наприклад, вдома чи в притулку). Узагальніть спостереження за допомогою простих описів і порівнянь у звіті (5-6 сторінок) чи презентації (10-15 слайдів).

2. Вплив збагачення середовища на поведінку домашніх тварин.

Формат: простий експеримент.

Деталі виконання: створіть невеликий експеримент, у якому ви урізноманітнюєте навколишнє середовище (наприклад, іграшки, пазли) своїм домашнім тваринам (наприклад, хом'якам або котам). Спостерігайте та записуйте будь-які зміни в їх поведінці до та після збагачення. Презентуйте результати спостережень за допомогою простих діаграм та описових звітів (5-10 сторінок).

1. Дослідження сімейних структур у різних культурах.

Формат: порівняльний аналіз.

Деталі виконання: дослідіть сімейні структури (наприклад, нуклеарні та розширені сім'ї) у різних культурах. Для збору інформації використовуйте онлайн-ресурси або бібліотечні матеріали. Узагальніть результати за допомогою порівнянь і наочних посібників (наприклад, діаграм родинного дерева) у звіті (5-8 сторінок).

2. Вплив модернізації на традиційні практики.

Формат: дослідження випадків (case study).

Деталі виконання: виберіть традиційну практику (наприклад, фестивалі чи ритуали; свято Івана Купала в Україні, святкування Різдва, святкування Хануки або свято вогнів в Ізраїлі, фестиваль кольорів в Індії, день мертвих в Мексиці, карнавал у Ріо-де-Жанейро в Бразилії тощо) і дослідіть, як модернізація вплинула на неї в певній громаді. Якщо можливо, використовуйте онлайн-дослідження та інтерв'ю. Представте висновки з прикладами змін та їх впливу у звіті (5-8 сторінок) чи презентації (10 слайдів).

Приклад модульного тестового контролю

1. Умовний рефлекс відрізняється від безумовного тим, що:
  - А) має постійні рефлекторні дуги;
  - Б) є індивідуальним та здійснюється за участю кори великих півкуль головного мозку;
  - В) забезпечує реакцію у відповідь на зовнішні та внутрішні подразники;
  - Г) можуть здійснюватися за рахунок нервових центрів, які розташовані у спинному мозку та підкіркових структурах головного мозку.
2. До основних розділів антропології належать:
  - А) еволюційна антропологія, загальна морфологія людини, расознавство або етнічна антропологія;
  - Б) загальна морфологія людини, расогенез, етногенез;
  - В) еволюційна антропологія, конституціональна антропологія, екологія людини.
3. Основною ідеєю еволюційної теорії Чарльза Дарвіна є:
  - А) основою антропогенезу і соціогенезу є насамперед культура, що формується у соціокультурному середовищі, яка не передається у спадок, а набувається завдяки вихованню і навчанню у дитячому віці;
  - Б) трудова діяльність первісної людини, особливо колективна, впливала на розвиток мозку, кисті руки, на прямоходіння і соціальні стосунки;
  - В) самі історичні, географічні та екологічні умови розвитку планети спричинили процес антропогенезу і появи людини;
  - Г) боротьба за існування і природний добір і є основними рушійними силами еволюції всього живого;

Д) примітивне життя виникає постійно з неорганічної речовини, а потім розвивається прогресивно. Градація породжує висхідну послідовність еволюції організмів від найпростіших до людини.

4. Ознаками інстинкту є (оберіть два варіанти відповіді):

- А) сталість, успадкування;
- Б) індивідуальність, гнучкість;
- В) обмеженість, шаблонність;
- Г) ригідність, помилковість.

Політика щодо термінів виконання та перескладання.

Завдання для самостійної роботи (зокрема, виконання творчих завдань) з кожної теми виконуються протягом тижня до наступного практичного заняття. Якщо завдання виконане не вчасно (пройшло більше двох тижнів після практичного заняття), то кількість балів зменшується.

Здобувачі, які навчаються за індивідуальним графіком повинні здавати завдання відповідно до узгодженого графіку очно, або за допомогою Microsoft Teams чи корпоративної пошти Outlook.

Виконання завдання із порушенням термінів здачі без поважних причин зменшує оцінку з теми на 25 % за кожен повний тиждень затримки.

Дотримання вимог академічної доброчесності.

Згідно Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Дотримання академічної доброчесності передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Основні засади дотримання академічної доброчесності у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса відображено за покликанням <https://drive.google.com/drive/folders/1pbDJWc1Rgz0x-rwRTLLeunp-WuJ7i7Nv>; <https://www.donnu.edu.ua/uk/komisiya-z-pitan-akademichnoyi-dobrochesnosti-ta-korporativnoyi-etiki/>

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна література:

1. Gary Greenberg, Maury M. Haraway. (1998) *Comparative Psychology: a handbook*. Routledge: 2006, NY, USA. 903
2. Коляденко Н. В. Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 508 с.
3. Москалець В. П. Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник. Вид. 2-ге перероб., доп. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 224 с.
4. Москалець В.П. Зоопсихологія і порівняльна психологія: підручник. Київ: «Центр учбової літератури», 2022. 300с.
5. Панчук Н.П. Порівняльна психологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006» , 2019. 206 с.
6. Помогайбо В.М., Петрушов А.В., Власенко Н.О. Основи антропогенезу: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: «Академвидав», 2015. 176с.
7. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. 285 с.
8. Сегеда С. Антропологія: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: «Либідь», 2001 р.
9. Солохіна Л. О. Антропологія: навчальний посібник. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2022. 194 с
10. Туриніна О.Л., Сердюк Л.З. Порівняльна психологія: навчальний посібник. Київ: МАУП, 2005. 228с.

Допоміжна література:

1. Hinic-Frlog, S. Brain evolution. *Introductory animal physiology*. URL: <https://ecampusontario.pressbooks.pub/introanimalphysiology/chapter/8-2/>
2. Нейрони та гліальні клітини. *Електронна бібліотека LibreTexts*. URL: [https://ukrayinska.libretexts.org/Біологія/Вступна_та_загальна_біологія/Книга%3A_Загальна_біологія_\(Boundless\)/35%3A_Нервова_система/35.02%3A_Нейрони_та_гліальні_клітини_-_Нейрони](https://ukrayinska.libretexts.org/Біологія/Вступна_та_загальна_біологія/Книга%3A_Загальна_біологія_(Boundless)/35%3A_Нервова_система/35.02%3A_Нейрони_та_гліальні_клітини_-_Нейрони)
3. David Milner, A. (1998). *Comparative Neuropsychology*. Oxford University Press, 1998, 2012. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198524113.001.0001>

Інтернет-інформаційні ресурси:

1. Офіційний YouTube-канал **National Geographic** <https://www.youtube.com/@NatGeo>
2. Офіційний YouTube-канал **BBC Earth** <https://www.youtube.com/@bbcearth>

3. Природничий YouTube-канал **wocomoWILDLIFE**
<https://www.youtube.com/@wocomoWILDLIFE>
4. Природничий YouTube-канал **biointeractive**
<https://www.youtube.com/@biointeractive>
5. Природничий YouTube-канал **Nat Geo Animals**
<https://www.youtube.com/@NatGeoAnimals>
6. Документальний фільм «Дім: побачення з планетою» (“Home”, 2009)
https://youtu.be/trkccEYOOos?si=ZofV_xijQWTWG3ND
7. Документальний фільм "Імперія Шимпанзе" (“Chimp Empire”, 2023)
<https://www.netflix.com/title/81311783>
8. Документальний фільм «Ми, наші улюбленці та війна» (2024)
<https://www.netflix.com/search?q=%D0%9C%D0%B8&jbv=81786529>
9. Репозитарій ДонНУ імені Василя Стуса <https://r.donnu.edu.ua>

Викладач

Лада МАЗАЙ

**В. о. завідувача кафедри
загальної та соціальної психології**

Наталія КОРОЛЬОВА

Гарант освітньої програми

Наталія ШЕЛЬ

**В. о. директора навчально-наукового
інституту психології**

Вікторія ОВЕРЧУК